

บทที่ 1

บทนำ

1. สภาพปัจจุบัน

เรื่องสังคมมนุษย์เริ่มอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนนั้น แม้จะเริ่มมีร่องรอยเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเป็นเครื่องมือช่วยให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคมแล้วก็ตาม แต่การกระทบกระแทกระหว่างมนุษย์เป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพราะการที่มนุษย์เราแต่ละคนต่างก็มีความคิดและจิตใจที่แตกต่างกันออกไปจนเป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลเกิดขึ้นได้เสมอๆ การกระทบกระแทกนั้นในข้างต้นหากเป็นการทำให้บุคคลผู้อื่นเสียหายไม่ว่าจะเกิดถึงแก่ชีวิตและร่างกายก็ได้ ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ ในสังคมดังเดิมผู้ซึ่งได้รับความเสียหายชอบที่จะแก้แค้นโดยการทำต่ำผู้ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นให้ได้รับความเสียหายในทำนองเดียวกันเพื่อเป็นการตอบแทนได้ดังที่คอกล่าวโบราณกล่าวไว้ว่า “ตาต่อตา พันต่อพัน” (An eye for an eye, A tooth for a tooth) ต่อมามีเรื่องสังคมชุมชนดังเดิมพัฒนาขึ้นก่อให้เกิดเป็นรัฐซึ่งมีรูปแบบการปกครองที่สลับซับซ้อนมากขึ้น ผู้ปกครองเล็งเห็นว่าหากให้มีการแก้แค้นกันเหมือนแต่เดิมย่อมไม่เกิดความสงบเรียบร้อยขึ้นได้ ในสังคม ดังนั้นจึงมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายและค่านิยมที่ต้องการให้มีการแก้แค้นกันน้อยลงแต่เดิมโดยรัฐเป็นผู้เข้ามารทำการแก้แค้นแทนด้วยการกำหนดข้อบังคับให้ผู้ก่อให้เกิดความเสียหายเสียค่าทำวัณแก่ผู้เสียหายเพื่อให้ผู้เสียหายลดลงให้แก้แค้นนั้น จากพัฒนาการดังกล่าวจึงก่อให้เกิดความรับผิดเพื่อละเมิด (Dilictual Liability)

ในกฎหมายลักษณะละเมิดสมัยใหม่นอกจากหลักเกณฑ์ของความรับผิดเพื่อละเมิดแล้ว สิ่งที่สำคัญที่สุดซึ่งจะขาดเสียไม่ได้ก็คือจะต้องมีการชดใช้ค่าสินใหม่ทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย เพราะถือว่าเป็นความเป็นธรรมตามธรรมชาติซึ่งบุคคลที่กระทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นแล้วต้องชดใช้ค่าสินใหม่ทดแทนโดยถือว่าเป็นการทดแทนความเสียหายที่ตนกระทำให้เกิดขึ้นค่าสินใหม่ทดแทนนั้นอาจเป็นในรูปของค่าเสียหายหรือเป็นการใช้คืนทรัพย์ก็ได้

อย่างไรก็ได้มีบางสถานการณ์แม่บุคคลใดๆจะทำให้บุคคลอื่นเกิดความเสียหายก็ตามแต่กฎหมายได้บัญญัติว่าบุคคลที่กระทำให้เกิดความเสียหายนั้นไม่จำต้องชดใช้ค่าสินใหม่ทดแทนแก่ผู้เสียหายเนื่องจากผู้ร่างกฎหมายนั้นได้คำนึงหลักความยุติธรรม ตัวอย่างเช่น หากนาย ข.ถือปืนบุกเข้ามาน้ำบ้านนาย ก.เพื่อจะเข้ามาทำร้ายนาย ก. นาย ก.เห็นดังนั้นจึงหยิบไม้ตีมื่อนาย ข. เพื่อไม่ให้นาย ข. ทำร้ายตนเองได้จนทำให้นาย ข. แขนหัก ต่อมานาย ข. ไปฟ้องคดีต่อศาลข้างว่า

นาย ก. จำเลยเป็นผู้กระทำให้เกิดความเสียหายแก่ตน หากศาลเพียงพิจารณาว่า นาย ก. เป็นผู้ทำให้เกิดความเสียหายต่อนาย ข. แล้วตัดสินว่านาย ก. ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายต่อนาย ข. ย่อมขัดต่อจิตสำนึกของบุคคลทั่วไปว่าเรื่องดังกล่าวเกิดขึ้นจากการที่นาย ข. ประسังค์จะทำร้ายนาย ก. แล้วเหตุใดนาย ก. กลับต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนต่อนาย ข. ทั้งที่การกระทำของนาย ก. ก็เพียงเพื่อป้องกันตนเองให้พ้นจากอันตรายเท่านั้น ดังนั้นนักนิติศาสตร์จึงเห็นว่าควรบัญญัติข้อกฎหมายให้เป็นข้อต่อสู้แก่จำเลยบางประการเพื่อจำเลยจะไม่ต้องชดใช้หรือรับผิดโดยจำกัดในค่าสินไหมทดแทนที่ต้องชดใช้แก่ผู้เสียหายทั้งนี้จุดประสงค์เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นกับกรณีข้อต่อสู้ที่กล่าวมานี้ก็คือ การกระทำที่เป็นนิรโทษกรรม (Justifiable Acts)

จากการค้นคว้าของผู้เขียนพบว่าแม้มีการนำหลักเกณฑ์นิรโทษกรรมไปใช้เข่นเดียวกับข้อต่อสู้อื่นๆ ในคดีละเมิด แต่การนำมาปรับใช้เป็นข้อต่อสู้ในคดีน้อยมากในบางมาตรฐานแทนจะไม่มีประเดิมขึ้นสู่ศาลฎีกาเลย และแม้บทบัญญัตินิรโทษกรรมจะได้ใช้บังคับมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2468 เป็นเวลากว่า 80 ปีแล้ว บทบัญญัติตั้งกล่าวก็ไม่เคยมีการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติในมาตรฐานนี้อีกเลยแม้สภាបแห่งประเทศไทยก็สังคม จะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับเมื่อครั้งที่การว่างประมวลกฎหมายเพ่งและพาณิชย์ขึ้นมาในช่วงปี พ.ศ. 2468 อย่างไรก็ตามผู้เขียนกลับพบว่าบทบัญญัติเรื่องนิรโทษกรรมนั้นเป็นเรื่องที่มีปัญหาน่าสนใจและปัญหาดังกล่าวยังมีความ слับซับซ้อนและมีความเกี่ยวพันกันในลักษณะหลายมิติซึ่งผู้เขียนจะสรุปประเดิมปัญหาได้ดังต่อไปนี้

ประการแรกผู้เขียนพบว่าเรื่องนิรโทษกรรมในระบบกฎหมายไทยนั้นปรากฏว่าคำว่า “นิรโทษกรรม” ทั้งในระบบกฎหมายแพ่งกับระบบกฎหมายอื่นๆ ด้วยเข่นกัน เพราะในระบบกฎหมายอาญาที่มีการใช้คำว่า “นิรโทษกรรม” เช่นเดียวกับที่ระบบกฎหมายแพ่งใช้ ดังนั้นผู้เขียนจะวิเคราะห์และเปรียบเทียบเพื่อให้เกิดความชัดเจนในระบบกฎหมายไทยว่า “นิรโทษกรรม” ในระบบกฎหมายแพ่งมีความหมายที่แท้จริงอย่างไร และมีความสัมพันธ์กับนิรโทษกรรมในกฎหมายอาญาหรือไม่อย่างไร

ประการที่สอง บทบัญญัติเรื่องนิรโทษกรรม (Justifiable Acts) ซึ่งบัญญัติไว้ในหมวดที่ 3 ตั้งแต่มาตราที่ 449-452 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทยพบว่าในการว่างนำต้นแบบมาจากกฎหมายต่างประเทศโดยประเทศไม่ร่างจะเป็นประเทศเยอรมัน ญี่ปุ่น และสวิตเซอร์แลนด์แต่ในบางมาตรฐานของบทบัญญัตินิรโทษกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ผู้เขียนตรวจสอบกลับพบว่ามีบางส่วนนั้นไม่ปรากฏบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศที่ข้างต้นมาจึงเป็นประเดิมปัญหาที่น่าสนใจว่าบทบัญญัติเหล่านั้นมีที่มาจากการที่ได้

ประการที่สามนั้นผู้เขียนยังจะวิเคราะห์และเปรียบเทียบมุมมองเรื่องนิรโทษกรรมในระบบกฎหมายละเมิดของไทยและต่างประเทศว่าแนวความคิดเรื่องนิรโทษกรรมในระบบกฎหมายต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นแนวคิดในระบบกฎหมายซีวิลลอร์ (Civil law) หรือระบบกฎหมายคอมมอนลอร์ (Common Law) มองเรื่องนิรโทษกรรมเหมือนหรือต่างกันอย่างไร และพิจารณาไปถึงรายละเอียดแต่ละประเทศของระบบซีวิลลอร์และคอมมอนลอร์ที่มีความแตกต่างกันด้วยตัวอย่างเช่นในระบบกฎหมายซีวิลลอร์ผู้เขียนพบว่ามีการแบ่งออกเป็นสองกลุ่มประเทศ คือ กลุ่มประเทศแบบเยอรมัน (Germanic-based legal systems) เช่น ประเทศเยอรมัน ญี่ปุ่น สวิตเซอร์แลนด์ และกลุ่มประเทศแบบฝรั่งเศส (French-based legal systems) อีกทั้งผู้เขียนจะศึกษาพัฒนาการที่เกิดในประเทศต่างๆเหล่านี้ด้วย

ประการที่สี่ผู้เขียนจะวิเคราะห์ความหมายของการกระทำที่เป็นนิรโทษกรรมตามมาตรา 449 ถึง 452 ตามประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ของไทย เนื่องจากผู้เขียนพบว่าแม่นักนิติศาสตร์ไทยจะยอมรับว่าโดยนิรโทษกรรม คือ การกระทำอันก่อให้เกิดความเสียหายแต่กฎหมายบัญญัติไว้ไม่ต้องชดใช้ค่าสินใหม่ทดแทนหรือรับผิดชอบให้โดยจำกัด แต่อย่างไรก็ต้องเหตุผลที่ไม่ต้องชดใช้หรือการรับผิดโดยจำกัดนั้นยังเป็นปัญหาทางทฤษฎีว่าเนื่องจากการกระทำดังกล่าวไม่เป็นละเมิดหรือเป็นการกระทำที่เป็นละเมิดแต่กฎหมายมีเหตุผลอื่นจึงบัญญัติไม่ให้ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินใหม่ทดแทน ประเด็นดังกล่าวผู้เขียนจะได้วิเคราะห์และเปรียบเทียบความเห็นของนักนิติศาสตร์ไทยและความเห็นของศาลตามแนวคิดพิพากษาของศาลฎีกาไทย บทบัญญัติเรื่องนิรโทษกรรมไทยนั้นมีหลักเกณฑ์ในการปรับใช้อย่างไร และการใช้การตีความบทบัญญัติเรื่องนิรโทษกรรมของศาลไทยนั้นหมายความว่าไม่

2. ขอบเขตและวัตถุประสงค์ในการศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์บทบัญญัติเรื่องนิรโทษกรรมในส่วนกฎหมายละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในมาตรา 449 ถึงมาตรา 452 ของไทยในเชิงความหมายและประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการของนิรโทษกรรม พร้อมทั้งในส่วนการใช้การตีความบทบัญญัติเรื่องนิรโทษกรรมว่ามีหลักเกณฑ์อย่างไร อยู่บนพื้นฐานแนวความคิดหรือทฤษฎีใด ปัจจุบันศาลไทยมีวิธีปฏิบัติตามกฎหมายอย่างไร สอดคล้องกับแนวความคิดทางทฤษฎีหรือไม่โดยผู้เขียนจะนำคดีที่ศาลฎีกาได้เคยมีคำพิพากษาขึ้นมาศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่า นิรโทษกรรม และนำมาอธิบายในการปรับใช้กับความรับผิด

เพื่อละเมิดได้อย่างถูกต้อง โดยจะทำการศึกษาเบริ่ยบเที่ยบกับกฎหมายในต่างประเทศทั้งประเทศ ในระบบชีวิลลอร์และระบบคอมมอนลอร์ เพื่อหาทางแก้ไขกฎหมายไทยให้มีประสิทธิภาพและ สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน

3. วิธีการศึกษา

วิธีการศึกษาจะทำโดยอาศัยการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary research) ในทางตำราที่เกี่ยวข้องทั้งเป็นภาษาไทยและต่างประเทศ ตลอดจนแนวคำพิพากษาของศาลไทย และตัวอย่างคำพิพากษาของศาลต่างประเทศในบางประเทศ รายงานการประชุมในการร่าง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และแนวความคิดของนักกฎหมาย โดยการรวบรวมและนำมา วิเคราะห์หาแนวทางการใช้การตีความบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

แต่ข้อจำกัดของการศึกษาในเรื่องนี้ คือ ในเรื่องการเข้าถึงคำพิพากษาของศาลซึ่งทำได้ ยาก ข้อเท็จจริงส่วนใหญ่จึงจำกัดเฉพาะประเทศไทยที่อุทธรณ์และฎีกาขึ้นสู่ศาลฎีกาเท่านั้น บางคดี เมื่อไม่ได้อุทธรณ์ฎีกาแล้วสามารถที่จะเข้าไปศึกษาในกรณีเหล่านั้นได้ จึงทำให้ขาดกรณีศึกษาที่ นำเสนอได้มาก และข้อจำกัดอีกประการหนึ่ง คือ ผู้เขียนจะศึกษากฎหมายเบริ่ยบเที่ยบในหลาย ประเทศโดยใช้ภาษาอังกฤษ

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงใน บทบัญญัติเรื่องนิรโทษกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การ ป้องกันตนเองโดยชอบด้วยกฎหมาย การกระทำตามคำสั่งขับด้วยกฎหมาย การปัดปอง ภัยนตรายอันเกิดแก่สาธารณะหรือเอกชน การใช้สิทธิป้องกันตนเอง การจับสัตว์ที่เข้ามาทำให้เกิด ความเสียหายในสังหาริมทรัพย์ อันทำให้เกิดการใช้และการตีความบทบัญญัติดังกล่าวได้ถูกต้อง สอดคล้องกับเจตนาของบทบัญญัติเรื่องนิรโทษกรรม และผู้เขียนยังหวังว่าการศึกษาครั้งนี้จะ เป็นประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าและการวิจัยเพื่อประโยชน์ในปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในอนาคต ต่อไป